

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СХІДНОЇ І СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
Кафедра корейської та японської філології

Курсова робота
з корейської філології
на тему:

**ГРАМАТИЧНИЙ І ЛЕКСИЧНИЙ АСПЕКТИ КАТЕГОРІЙ ВВІЧЛИВОСТІ
КОРЕЙСЬКОЇ МОВИ**

Студентки групи Пкор 19-19
факультету сходознавства
денної форми навчання

Освітньої програми:

Корейська мова і література та переклад,
західноєвропейська мова

Спеціальності 035 Філологія

Спеціалізації 035.066 Східні мови та
літератури (переклад включно),

перша – корейська

Дмитренко Юлії Сергіївни

Науковий керівник:

Пророченко Наталія Олександрівна

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

Київ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ПОНЯТТЯ МОВНОГО ЕТИКЕТУ ТА КАТЕГОРІЇ ВВІЧЛИВОСТІ	6
1.1 Мовний етикет як лінгвістичне явище	6
1.2 Категорії ввічливості в корейському мовному середовищі	12
Висновки до Розділу 1	18
РОЗДІЛ 2 ГРАМАТИЧНИЙ ТА ЛЕКСИЧНИЙ АСПЕКТИ КОРЕЙСЬКОЇ МОВНОЇ ВВІЧЛИВОСТІ	19
2.1 Граматичний спосіб вираження ввічливості до суб'єкта речення	19
2.2 Граматичний спосіб вираження відносної пошани	24
2.3 Лексика для вираження ввічливості	32
Висновки до Розділу 2	34
ВИСНОВКИ	36
АНОТАЦІЯ	38
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	40

ВСТУП

В останні роки спостерігаються швидкі темпи популяризації корейської культури в усьому світі, й Україна не є виключенням. Разом з тим, помітним є також зростання інтересу до Південної Кореї в цілому, що додатково сприяє зацікавленості у вивченні корейської мови. Суттєва різниця між європейськими та далекосхідними менталітетами та культурами викликає певні труднощі в вивченні корейської культури.

Культурні відмінності відображаються й у лінгвістичному аспекті. Розмаїття унікальних мовних явищ являє собою значну складність для вивчення мови іноземцями. І це є причиною для розвитку більш поглиблених вітчизняних досліджень, що також сприяє розвитку вітчизняного корезнавства. Дана робота присвячена дослідженню одного з таких мовних явищ, а саме системі категорій ввічливості у корейській мові.

Мовна ввічливість являє собою використання мови з огляду на почуття інших людей щодо того, як до них слід звертатися. Це використання базується на демонстрації належної уваги до статусу, стосунків між людьми і загального контексту тієї чи іншої мовної ситуації. Однак кожна культура має своє уявлення про те, що означає «бути ввічливим». В корейській мові традиційно домінує високорозвинена система почесей.

На розвиток мовних особливостей значним чином вплинув історичний аспект, етикет, релігійні уявлення етносу. Історичне підґрунтя розвитку корейської мовної ввічливості можна простежити у філософії конфуціанства, яка була запроваджена в Кореї наприкінці 14 століття. Конфуціанство підкреслювало важливість ієрархічних відносин між людьми, і це мало значний вплив на корейське суспільство, в тому числі на мову, що використовується в міжособистісному спілкуванні.

Категорії ввічливості відіграють важливу роль у корейській культурі. Форми ввічливості, або гоноративи, можуть передавати ставлення мовця до слухача або предмета обговорення, а також рівень офіційності або фамільярності в розмові. У корейському суспільстві використання почесних назв вважається ознакою хороших манер і належного етикету.

У цій роботі ми розглянемо теоретичні та практичні компоненти корейського мовного етикету, проаналізуємо його лінгвістичні особливості та проілюструємо його вживання.

Дослідженням корейського мовного етикету займалися такі лінгвісти, як Лі Іксоп, Л. Браун, С. Мартін, Р. Ховелл, Ю. Д. Скрипник.

Актуальність дослідження полягає в суттєвості питань в граматиці корейської мови, які пов'язані з доречним використанням мовних форм категорії ввічливості та визначенням їх нормативності вживання в певних комунікативних ситуаціях.

Розуміння особливостей мовних явищ, зокрема корейської системи мовного етикету, є невід'ємною частиною досконалого володіння корейською мовою та сприяє досягненню кращих результатів при перекладі.

Вивчення форм ввічливості є також суттєвим для загального мовознавства, оскільки це явище, що є недостатньо дослідженим у загальнолінгвістичному плані.

Мета і завдання дослідження. Метою курсової роботи є детальне дослідження граматичного та лексичного аспектів корейської мовної ввічливості.

Відповідно до зазначеної мети ми ставимо перед собою наступні завдання:

- 1) розглянути поняття мовного етикету та категорій ввічливості в корейській мові;
- 2) визначити способи вираження ввічливості в корейській мові;
- 3) проаналізувати граматичний та лексичний аспекти категорій ввічливості корейської мови;
- 4) проілюструвати вживання мовної категорії ввічливості.

Об'єктом дослідження є система корейського мовного етикету.

Предметом дослідження є граматичний та лексичний компоненти категорій ввічливості корейської мови.

Матеріалами дослідження даної роботи є перелік форм мовної ввічливості, що дібрані з підручників з корейської граматики лінгвіста Національного інституту корейської мови.

Методи дослідження:

1) за допомогою лінгвістичного аналізу ми проаналізували наявний матеріал та визначили джерела для використання у нашому дослідженні;

2) використавши метод узагальнення, ми описали теоретичну частину дослідження та зосередилися на категорії ввічливості в корейському мовному середовищі, а також способах її використання;

3) описовий метод був використаний задля аналізу етикетних форм;

4) за допомогою методу суцільної вибірки ми обрали найраціональніші приклади для найточнішого розкриття мети нашої роботи.

Новизна і практичне застосування. Наукова новизна даної роботи визначається детальним розглядом та структуризацією способів мовного вираження ввічливості у корейській мові, що не є достатньо дослідженими у вітчизняній лінгвістиці, задля подальшого розвитку цього мовного аспекту.

Практичне застосування полягає в використанні даної роботи у вивченні та викладанні корейської мови, у проведенні таких дисциплін як «Корейська мова», «Практичний курс перекладу з корейської мови», «Теорія і практика перекладу з корейської мови».

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, підпунктів до розділів, висновків до розділів, анотації, загальних висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1 ПОНЯТТЯ МОВНОГО ЕТИКЕТУ ТА КАТЕГОРІЇ ВВІЧЛИВОСТІ

1.1. Мовний етикет як лінгвістичне явище

Слово "етикет" є запозиченням з французької мови, й походить від слова *etiquette* («етикетка», «напис»). Етикет - це система правил і норм поведінки, прийнятих у певному соціальному контексті (Радевич-Винницький, 2006). Ці правила визначають, як слід поводитися та як спілкуватися в різних ситуаціях. Існують різні види етикету, в залежності від контексту, де вони використовуються, та всі вони взаємопов'язані і доповнюють один одного, і їх дотримання сприяє взаєморозумінню між людьми.

Формування правил етикету почалося з моменту, коли людина стала усвідомлювати себе частиною суспільства. На той час у феодальному суспільстві зароджувалися звичаї, які повинні були дотримуватися представниками різних соціальних класів. Етикет включав в себе вимоги щодо вбрання, манери поведінки та взаємодії з іншими людьми. Він був дуже строгим і нав'язував певний стиль життя.

У середині 20 століття етикет став пов'язуватися з вмінням пристосуватися до різних ситуацій і поводитися відповідно до контексту. З'явилися підручники етикету, які містили поради щодо поведінки на роботі, у суспільстві, на офіційних заходах тощо.

Сьогодні етикет продовжує розвиватися, він став більш гнучким та відкритим до різних інтерпретацій. Але загалом нині концепція етикету зводиться до правил поведінки у присутності інших.

Дотримання правил пристойності є основою етикетної поведінки, а ввічливе спілкування передбачає правильне використання вербальних засобів у всіх ситуаціях спілкування.

Спілкування є найширшою частиною міжособистісних взаємовідносин. У випадках цілеспрямованого комунікативного акту інша людина стає його безпосереднім об'єктом, й саме ця орієнтація на людей надає етикету

спілкувального значення. Таким чином, основну частину етикету як такого складає саме комунікативний, або мовний етикет.

Мовний етикет – це система словесних форм ввічливості, що є узвичаєними в певному суспільстві, певній етнічній, територіальній або соціальній спільноті (Радевич-Винницький, 2006). Це правила, які визначають прийнятність мовних дій і спілкування в певному контексті або середовищі та регулюють взаємодію між людьми за допомогою мови; це складне і багатогранне явище, яке варіюється в різних культурах, мовах і соціальних контекстах. Це важливий компонент комунікації, який дозволяє людям виражати повагу, ввічливість і соціальний статус. Вивчення мовного етикету як лінгвістичного явища передбачає дослідження різних мовних засобів, якими користуються мовці для вираження цих соціальних значень, а також культурних і соціальних чинників, які на них впливають.

Одним з аспектів мовного етикету є використання почесних звань і титулів. Ці лінгвістичні маркери слугують показниками поваги і можуть передавати соціальний статус, вік, стать і професію. Використання гоноративів особливо поширене в азійських культурах, таких як японська, корейська та китайська, де система гоноративів є дуже розвиненою та складною. Гоноративи можуть мати різні форми, такі як префікси, суфікси або окремі слова, і їх використання відображає соціальну ієрархію.

Ще одним важливим аспектом мовного етикету є використання непрямой комунікації та стратегій ввічливості. Непряме спілкування передбачає використання нечіткої або двозначної мови, задля уникнення прямої конфронтації або образи. Воно може включати евфемізми, натяки або непрямі запитання і виконує різні соціальні функції, такі як демонстрація поваги або підтримання соціальної гармонії. Стратегії ввічливості - це мовні засоби, що використовуються для вираження позитивних і негативних потреб мовця, таких як бажання отримати схвалення або автономію. Вони можуть включати модальні дієслова або питальні речення і допомагають пом'якшити потенційну загрозу для мовця під час мовленнєвого процесу.

Формальний і неформальний мовні реєстри також є важливим аспектом мовного етикету. Формальна мова зазвичай використовується в офіційних ситуаціях, таких як ділові зустрічі або наукові конференції, і дотримується певних правил граматики, синтаксису та лексики. Неформальна мова, з іншого боку, використовується у невимушених розмовах і характеризується невимушеним і розмовним тоном. Використання формальних і неформальних мовних реєстрів відображає соціальний контекст і стосунки мовця зі співрозмовником і може передавати різні соціальні значення та очікування.

Мовний етикет як лінгвістичне явище формується під впливом різних культурних і соціальних чинників, таких як стать, вік, соціальний статус. Наприклад, у багатьох культурах від жінок очікується більш ввічлива і непряма мова, ніж від чоловіків, а від молодих людей - більш шаноблива у спілкуванні зі старшими.

Ефективне спілкування базується на принципах кооперації, або співпраці, та ввічливості, або етикетності, які є ключовими на прагматичному рівні. Принцип кооперації відображається у правилах, що регулюють участь співрозмовників у комунікативному акті, який їх об'єднує, тоді як принцип ввічливості спрямований на те, щоб максимально підвищити авторитет співрозмовника. Цей принцип вперше був сформульований британським лінгвістом Дж. Лінчем і базується на тому, що ввічливість є визначальним чинником моральності, який визначає відповідність комунікативної поведінки комуніканта морально-етичним нормам, прийнятим у певній лінгвокультурі. Найбільш суттєвими максимами принципу ввічливості є:

1) максима тактовності, яка стосується особистої сфери і вимагає обережності у поводженні з комунікативною стратегією співрозмовника, з урахуванням соціальної дистанції та турботою про інтереси співрозмовників;

2) максима великодушності, яка захищає співрозмовників від постійного домінування у процесі спілкування;

3) максима схвалення, що передбачає позитивне оцінювання учасників комунікації;

4) максима скромності, яка відповідає за збереження "власного я" в спілкуванні;

5) максима згоди, яка передбачає неопозиційність у спілкуванні та взаємне корегування комунікативних тактик співрозмовників

6) максима симпатії. («Аспекти дослідження категорії ввічливості в сучасному мовознавстві», 2015, с. 111)

Ввічливість відображає соціальну роль людського спілкування, яка залежить від ролі, яку відведено кожній особі в суспільстві, такі як батько, мати, син, дочка, начальник, підлеглий і т.д. Кожній ролі відповідає нормативний тип поведінки, який повинен бути дотриманий, щоб задовольнити очікування суспільства. Відхилення від цих норм поведінки вважається порушенням соціальної поведінки. Кожна роль має свій власний набір правил ввічливості, причому вимоги до соціальної поведінки більш високі для офіційних ситуацій, але пом'якшуються для родинних та дружніх стосунків. Суспільно зумовлена форма ввічливості залежить від тональності спілкування, яка може бути високою, нейтральною, звичайною, фамільярною або вульгарною. Висока тональність спілкування використовується під час урочистих подій, й її можна класифікувати як світську, нейтральна тональність використовується в офіційних сферах, звичайна - в побутовій сфері, фамільярна - у сімейному спілкуванні, а вульгарна - у соціально неконтрольованих ситуаціях.

(«Аспекти дослідження категорії ввічливості в сучасному мовознавстві», 2015, с. 112)

Для того, щоб діалог був успішним і інформація передавалась без перешкод, учасники повинні належним чином змінювати свої ролі, взаємодіяти один з одним рівнозначно і передаючи інформацію вільно.

Під час спілкування також слід враховувати наступні моменти: не говорити занадто довго; не займати діалог і давати можливість іншій стороні висловлюватися; бути уважним до ситуації та брати активну участь у діалозі.

Виділяють також наступні принципи взаємодії між учасниками комунікативної ситуації, що допомагають досягти мети розмови:

1) принцип позитивної взаємодії: надавати необхідну кількість інформації.

2) принцип запиту: надавати інформацію, яку вважаєте правдивою.

3) принцип ставлення: використовувати чітку мову, а не неоднозначні висловлювання.

4) принцип відносності: використовувати вирази, які відповідають контексту.

(«언어예절»)

Розрізняють типи спілкування також за ситуативним мовним етикетом:

1) вибачення: це признання своєї помилки і прохання про пробачення.

Вказується конкретна помилка, розглядається позиція іншої сторони.

2) прохання: це запит про допомогу в виконанні певної справи. Враховується позиція іншої сторони, коректно і ввічливо висловлюється прохання.

3) пропозиція: це висловлювання своєї думки або бажання. Висловлюється з повагою до іншої сторони, заспокоююче і ввічливо.

4) відмова: це відмова від прийняття пропозиції, запиту, подарунку тощо. При цьому наводяться конкретні причини відмови, висловлюється ввічливо і пом'якшується.

5) розрада: це розмова, яка має за мету зняти біль або прикрість, допомогти заспокоїтись. Найкраще бути обережним і сповненим надії у тому, що ви говорите.
(«언어예절»)

У корейській мові мовний етикет також є соціально прийнятим способом вираження поваги та уваги до співрозмовника в розмові. Важливо мати хороші навички спілкування задля уникнення конфліктів. Виділяють наступні мовні звичаї, притаманні корейській мовній спільноті:

1) Покірлива мовна манера, що являє собою спосіб мовлення, який підносить іншу людину і принижує себе. На нього впливає традиційна культура, яка цінує ввічливість.

2) Евфемізми, що є способом сказати щось, що може зачепити почуття іншої людини. Коли важко висловити щось прямо, використовують евфемізми, щоб пом'якшити слова.

3) Ідіоматичні вирази, що є виразами, які складаються з двох або більше слів, які являють собою стійке поєднання з власним лексичним і граматичним значенням. Вони додають емоційності та колориту мовленню, роблять його більш ефективним, дозволяючи виражати ідеї чи концепції простими, але не менш точними словами.
(«언어예절»)

Мовні звичаї певної спільноти не є незмінними та статичними, а можуть змінюватися залежно від ситуації та соціальних змін. Розуміння мовних звичаїв та

дотримання мовних етикету можуть сприяти досягненню бажаного результату у спілкуванні. («언어예절»)

1.2. Категорії ввічливості в корейському мовному середовищі

Мовні особливості кожної культурної спільноти визначають їх системи етикету, форм спілкування, символів, образів. У мовленні кожної людини важливу роль відіграє мовленнєвий етикет. Спираючись на морально-етичні норми поведінки у певній комунікативній ситуації та соціальні ролі учасників ситуації, ці усталені форми спілкування виконують функції регулювання відносин між комунікантами та одночасно з тим виявляють ці самі відносини, що базується на критеріях дистанції відносин, тобто ступеню знайомства, статусу, віку, загальних умовах комунікативної ситуації та ступеню її офіційності. («Порівняльна типологія граматичних категорій корейської та української мов», 2019, с. 12)

З огляду на значущість категорій ввічливості у граматиці корейської мови, а разом з ними й проблем визначення доречного ступеня ввічливості та коректного вживання мовленнєвих форм, що є доречними комунікативній ситуації, ми можемо вважати дослідження корейських категорій ввічливості суттєвим та нагальним питанням. Також ми вважаємо важливим зазначити, що можливість граматичними засобами виражати в мові соціальні та особистісні стосунки між людьми потребує більшого акценту у мовознавчих працях.

Причиною значною частини труднощів та перешкод, що з'являються під час міжкультурної комунікації, є нестача розуміння базису вербальної та невербальної мовленнєвої поведінки, що сформована і є характерною для тієї чи іншої культури. Задля успішної комунікації між представниками різних культур дуже суттєвим є врахування національних особливостей комуніканта. Це важливо, оскільки кожному народові властиві неповторні асоціації образного мислення, які закріплюються в

мовній системі і становлять її національну специфіку («Мова як найважливіша етнічна ознака. Мова, нація і держава», с. 1). Таким чином формуються унікальні світоглядні, культурні та мовні картини, що притаманні кожному народу та відіграють значущу роль у процесі міжкультурної комунікації. («Порівняльна типологія граматичних категорій корейської та української мов», 2019, с. 13)

У різноманітних культурах стилістично марковані засоби, які можуть здаватися універсальними, на практиці виявляються доречними у нетотожних комунікативних ситуаціях. Саме цим характеризується специфіка мовленнєвої поведінки в національно-культурному розрізі. В азійських культурах, особливо китайській, японській, корейській, категорії ввічливості посідають чільне місце в загальній мовній ввічливості як засіб відображення норм етикету.

Ввічливість у корейській мові є стрижнем ієрархії корейського суспільства. Як і в інших вищезазначених східних мовах, у корейській мові лексико-граматичні категорії ввічливості є дуже розвиненими. Утворенню форм вираження ввічливості сприяє розмаїття словотворчих, лексичних та морфологічних засобів, що наявні у корейській мові. За допомогою цих мовних форм мовець виявляє ставлення до адресата, а також до об'єкта мовлення з огляду на мовленнєву ситуацію, рівень стосунків між співрозмовниками, їх статус. («Порівняльна типологія граматичних категорій корейської та української мов», 2019, с. 13)

Однаковий зміст певного повідомлення може виражатися та сприйматися зовсім по-різному, в залежності від характеристик відносин між комунікантами. Мовні рівні значною мірою визначають дотримання певних правил ввічливості, як-от наприклад, дотримання правил субординації.

Категорія ввічливості – це граматична категорія та функціонально–семантична універсалія, яка використовується для вираження поваги та соціальної відстані між співрозмовниками та людьми, про яких йде мова. Вона відображає систему

комунікаційних тактик і стратегій, що використовуються в процесі спілкування, певні правила та етикетні норми, що є особливо характерним для східних культур. («Порівняльна типологія граматичних категорій корейської та української мов», 2019, с. 14)

Комунікативну категорію ввічливості в корейській мові поділяють на два підвиди: категорія адресиву та категорія гоноративу. Перша виражає певне ставлення мовця до слухача повідомлення; друга виражає ставлення мовця до суб'єкта чи об'єкта дії. («Порівняльна типологія граматичних категорій корейської та української мов», 2019, с. 15)

Кожному з мовних рівнів притаманна певна ввічлива форма. Граматичні засоби кожної форми вираження ввічливості передають ставлення до слухача у певній комунікативній ситуації. («Порівняльна типологія граматичних категорій корейської та української мов», 2019, с. 16)

Нараховується шість рівнів ввічливості категорії адресиву сучасної корейської мови. Чотири з них відносять до формального стилю, а два – до неформального. До високого рівня належить шаноблива форма, звичайного високого – гречна, звичайного низького – фамільярна, низького – проста, загалом високого – дружня, загалом низького – інтимна форми. («Порівняльна типологія граматичних категорій корейської та української мов», 2019, с. 16)

У корейській мові рівні та форми ввічливості представлені у систематизованому вигляді. Дослідники виділяють два види граматичних категорій ввічливості: категорію ввічливості щодо адресата, яка передає ставлення мовця до співрозмовника, і категорію гоноративу, яка виражає ввічливість до предмета

спілкування. Ввічливе ставлення до адресата висловлюється мовними засобами, що залежать від соціального статусу та віку співрозмовника. Граматична система форм ввічливості присутня у дієслові, а також у предикативному прикметнику та зв'язці. Категорія гоноративу є важливим елементом вираження ввічливості в комунікативній ситуації. («Порівняльна типологія граматичних категорій корейської та української мов», 2019, с. 16)

В корейській мові використовується шаноблива форма високого рівня категорії ввічливості задля демонстрації соціальної різниці між співрозмовниками на основі критеріїв, таких як статус, вік, посада, ранг тощо, а також зважаючи на стосунки між ними. Використання цих форм є найбільш ввічливим способом висловлювання думок та передачі повідомлень адресату. Вони використовуються у формальних та офіційних ситуаціях, таких як перші зустрічі, знайомства, а також можуть бути вивчені в шкільних підручниках та використовуватися в діловій кореспонденції. («Порівняльна типологія граматичних категорій корейської та української мов», 2019, с. 16)

Гречна форма звичайного високого рівня категорії адресиву корейської мови використовується мовцем, який має вищий статус за адресата, для демонстрації ввічливості. Проте, нині ця форма не є дуже поширеною серед носіїв корейської мови. Зазвичай її вживають старші за посадою та рангом мовці відносно молодших, ровесників та співробітників з однаковою посадою. Критеріями вибору форми є вік, статус та ступінь знайомства між співрозмовниками. У деяких випадках статус та вік можуть бути рівнозначними. («Порівняльна типологія граматичних категорій корейської та української мов», 2019, с. 17)

Головними комунікативними ситуаціями, де використовують фамільярну форму звичайного низького рівня категорії ввічливості, є розмови в побуті, де співрозмовники є членами однієї родини. Однак, важливо враховувати вік адресата, який повинен бути старше 30 років. Таким чином, ключовими факторами у виборі фамільярної форми категорії ввічливості є ступінь знайомства та вік учасників спілкувального акту. Зазвичай, використання фамільярної форми можливе лише у випадках, якщо співрозмовники є «добре знайомими». Проте варто пам'ятати, що фамільярна форма може використовуватися тільки за умови відповідного віку. («Порівняльна типологія граматичних категорій корейської та української мов», 2019, с. 18)

Проста форма низького рівня категорії адресиву використовується переважно у випадках, коли мовець є старшим за віком і статусом реципієнта, який значно молодший за нього. Крім того, просту форму також використовують у періодичних виданнях, газетах, журналах, наукових працях, з одного боку через просторово-часовий розрив між читачем і автором, тому їх вважають менш спрямованими на адресата, з іншого боку з міркувань економії місця в тексті. («Порівняльна типологія граматичних категорій корейської та української мов», 2019, с. 18)

Дружня форма загалом високого рівня слугує універсальним інструментом комунікації та прояву ввічливого ставлення, оскільки її використання не залежить від соціального статусу, позиції, посади або віку. («Порівняльна типологія граматичних категорій корейської та української мов», 2019, с. 19)

Зазвичай мовець, що займає вищу позицію за віковим чи статусним показниками, вживає інтимну форму, яка загалом відноситься до низького рівня

категорії ввічливості, щодо адресата в певній ситуації спілкування. Цю форму можуть використовувати також партнери по комунікації, які мають тісні дружні або приятельські стосунки, застосовуючи граматичні засоби цієї форми. Проте вікова різниця в 1-2 роки може стати значущим фактором при виборі засобів спілкування. («Порівняльна типологія граматичних категорій корейської та української мов», 2019, с. 19)

Корейська мова має категорію гоноративу, яка відображає ставлення мовця до суб'єкта чи об'єкта дії або стану в конкретній комунікативній ситуації. Граматичні форми гоноративу можна поділити на три групи: ввічливо–суб'єктні, ввічливо–об'єктні та нейтральні. Гоноративні форми є меліоративним типом ввічливості, коли лексема, що має комунікативне значення, відображає шанування до об'єкта шанобливого ставлення. Депрециативні форми є пейоративним типом ввічливості, де мовець ввічливо виражає своє самоприниження, наприклад, вживаючи ввічливо–об'єктні форми, коли суб'єктом дії є сам мовець або особа, яка має до нього особисте ставлення. Нейтральні форми не містять жодної інформації про шанобливе ставлення адресанта до семантичного суб'єкта/об'єкта повідомлення. («Порівняльна типологія граматичних категорій корейської та української мов», 2019, с. 19)

Для відображення поваги до осіб, які займають вищу позицію в комунікативній ситуації, мовці використовують ввічливо-суб'єктні форми. Гоноративні форми не вживаються у випадках, коли семантичний суб'єкт дії або стану відсутній у реченні. З іншого боку, ввічливо-об'єктні форми використовуються лише в тих випадках, коли мовець сам є суб'єктом дії або коли

дія здійснюється на особу, яка має певне відношення до мовця. («Порівняльна типологія граматичних категорій корейської та української мов», 2019, с. 20)

Висновки до Розділу 1

У цьому розділі ми розглянули поняття мовного етикету та специфіку ввічливої мови, що притаманна корейській культурі, а також класифікацію категорій ввічливості у корейській мові.

Отже, важливість мовного етикету полягає в тому, що він допомагає забезпечити ефективне та шанобливе спілкування між людьми. Правильне вживання мови забезпечує зрозумілість та ввічливість, що відображає повагу до інших та може підвищити ефективність спілкування. Відповідність комунікативної поведінки морально-етичним нормам, що прийняті у певній лінгвокультурі, є визначальним чинником моральності, що проявляється у ввічливості комуніканта.

Важливість використання ввічливої мови в корейській культурі неможливо переоцінити. Це не лише спосіб виявити повагу, але й відображення характеру та виховання. Невикористання ввічливої мови може сприйматися як грубість, неповага і навіть образа, особливо по відношенню до старших або людей з вищим соціальним статусом.

В основі категорії ввічливості лежить складна система корейських соціальних відносин, яка відобразилася в граматичний і лексичній будові мови.

У корейській мові розрізняють категорію ввічливості щодо адресата, яка передає ставлення мовця до співрозмовника, і категорію гоноративу, яка виражає ввічливість до предмета спілкування. Існує шість рівнів ввічливості категорії адресиву в сучасній корейській мові. Чотири з них відносять до формального стилю, а два – до неформального. Формальний, або офіційний стиль, характеризується шанобливою формою (високий рівень), гречною (звичайний високий рівень), фамільярною (звичайний низький рівень), простою (низький рівень), а неформальний, або неофіційний стиль, визначається дружньою (загалом високий рівень) та інтимною формою (загалом низький рівень).

РОЗДІЛ 2 ГРАМАТИЧНИЙ ТА ЛЕКСИЧНИЙ АСПЕКТИ КОРЕЙСЬКОЇ МОВНОЇ ВВІЧЛИВОСТІ

2.1. Граматичний спосіб вираження ввічливості до суб'єкта речення

У корейській мові наявний спосіб звеличення особи, яка є суб'єктом речення, тобто підметом, і виражає повагу мовця до цього підмета (*주체높임법*). Умовами піднесення підмета можуть бути вік, соціальний статус, а підмет у реченні має мати форму другої чи третьої особи. Оскільки той, хто говорить, не може безпосередньо звеличувати себе, підмет у формі першої особи не може бути об'єктом звеличення (*외국인을 위한 한국어 문법 1 체계편, 2005*).

- 선생님이 방금 교실을 떠나셨습니다. – «Вчитель тільки що вийшов з класу.»
- 어머니, 오늘 뭘 하셨어요? – «Мамо, що ти сьогодні робила?»

У прикладах вище «вчитель» і «мама» є вищими за соціальним статусом та старшими за мовця, тому у цих випадках використовуються вираження пошани, такі як *떠나시다* – «виходити/покидати» та *하시다* – «робити».

Типовим способом звеличення суб'єкта є додавання закінчення *-(으)시-* після основи дієслова, прикметника або іменника з дієслівним закінченням *-이다*.

- 할머니가 주말에 방문하셨습니다. – «Бабуся приїхала в гості на вихідні.»
- 아버지는 책을 많이 읽으십니다. – «Тато багато читає.»
- 그분이 우리 선생님이십니다. – «Це наш вчитель.»

방문하셨습니다 у першому прикладі вище утворено шляхом додавання ввічливого закінчення *-시-* до основи *방문하-* слова *방문하다* – «відвідувати», а потім один за одним додано закінчення *-았-*, щоб вказати минулий час, і оповідне кінцеве закінчення *-습니다*. Інші приклади утворені за допомогою ввічливого закінчення *-(으)시* до основи *읽-* слова *읽다* «читати» і основи *선생님이-* від *선생님이다* «вчитель» відповідно, до яких, у свою чергу, додане оповідне кінцеве закінчення *-습니다*.

Таким чином, коли потрібно висловити пошану до суб'єкта, можна додати *-(으)시-* до присудка, і на додаток до цього відмінкове закінчення, що додане до підмета, який вказує на суб'єкт, змінюється на відмінкове закінчення, яке вказує на звеличення.

- 선생님이 우리를 칭찬하셨다. / 선생님께서 우리를 칭찬하셨다. – «Вчитель нас похвалив.»

- 아버지는 회사에 다니신다. / 아버지께서는 회사에 다니신다. – «Батько ходить на роботу.»

Оскільки підмети *선생님* «вчитель» та *아버지* «батько» є об'єктами звеличення, *-(으)시-* додається до присудка, наприклад *칭찬하셨다* – «хвалити» і *다니신다* – «ходити/ відвідувати». Однак, аби звеличити суб'єкт, не лише додавання *-(으)시-*, але й додавання відмінкового закінчення може використовуватися. Іншими словами, відмінкові закінчення *이/가* і допоміжні частки *은/는*, які вказують на підмет, виражають пошану, якщо вони змінені на *께서* і *께서는* відповідно.

У наші дні форма *께서* використовується в офіційних ситуаціях, коли потрібно спілкуватися формально або з кимось, кого потрібно звеличити, таким чином виражаючи пошану. Однак у повсякденній розмові, за наявності суб'єкта, який потрібно звеличити, *께서* використовується рідко, й вважається, що задля звеличення достатньо використати лише *-(으)시-* у дієсловах чи прикметниках. Однак не можна використовувати речення, які не містять вираження пошани в присудку, додаючи відмінкове закінчення, що вказує на пошану, як-от у наступному прикладі: *아버지께서는 회사에 다닙니다.* – «Батько ходить на роботу.»

Іноді в одному реченні наявні кілька присудків.

- 아버지는 영화를 좋아하셔서 주말에 우리와 함께 다양한 영화를 자주 보신다. / 아버지는 영화를 좋아해서 주말에 우리와 함께 다양한 영화를 자주 보신다. – «Батько дуже любить фільми, тож на вихідних він часто дивиться з нами різні фільми.»

- 우리 아버지는 쾌활하신 반면, 어머니는 차분한 편입니다. – «Мій батько веселий, а мати спокійна.»

- 아버지는 영화를 좋아하시고, 어머니는 책을 좋아하신다. – «Батьку подобаються фільми, а матері – книги.»

Перший приклад вище є випадком, коли один підмет має кілька присудків, й в такому разі, можна приєднати *-(으)시-* до кожного присудка, але зазвичай *-(으)시-* додається до останнього присудка. Однак, як в наступних двох прикладах, якщо підмети попереднього речення та наступного речення різні, *-(으)시-* потрібно додати до всіх присудків, що відповідають кожному підмету.

Всі розглянуті вище приклади є випадками прямого звеличення суб'єкта, який виступає підметом. Однак наступні випадки дещо інші.

- 우리 사장님께서서는 마음이 무척 좋으시다. – «Мій начальник має дуже добре серце.»

- 우리 사장님께서서는 마음이 무척 좋다 – не є коректним варіантом.

- 선생님, 새로운 헤어 스타일이 잘 어울리십니다. – «Вчителю, вам пасує краватка (звернення студента до вчителя).»

- 선생님, 넥타이가 잘 어울립니다 – також некоректний варіант.

У наведених вище реченнях підмети *마음* – «серце» та *헤어 스타일* – «зачіска» не є об'єктами звеличення, натомість начальник та вчитель ним є, й це ми виражаємо додаванням *-(으)시-* до основи дієслова чи прикметника.

Таким чином, коли слово, що означає рису людини або власність, яку потрібно звеличити, використовується як підмет, *-(으)시-* додається до основи дієслова, прикметника або іменника з закінченням *이다*. Цей метод звеличення називається непрямым звеличенням (*외국인을 위한 한국어 문법 1 체계편, 2005*).

Існує два ввічливих вираження для слова *있다* «існувати/бути наявним», які вказують на значення «володіти чимось» або «існувати/знаходитися»: *있으시다* та *계시다*.

- 선생님께서는 자동차가 있으십니다. – «У вчителя є автомобіль.»

- 선생님께서는 자동차가 계십니다. – некоректне речення.

- 할머니, 손자가 있으십니까? – «Бабусю, у тебе є онуки?»

- 할머니, 손자가 계십니까? – некоректне речення.

- 선생님께서는 지금 강의실에 계십니다. – «Вчитель зараз у лекційній аудиторії.»
- 선생님께서는 지금 강의실에 있으십니다. – некоректне речення.

Коли риса особи, яку потрібно звеличити, або характеристика, що пов'язана з цією особою, виражається підметом, має використовуватися *있으시다*, а коли особа, яку потрібно піднести, виступає як підмет, то потрібно використовувати *계시다*. Іншими словами, *있으시다* використовується в непрямому звеличенні, а *계시다* використовується в прямому звеличенні.

Також існує два ввічливих вираження для слова *아프다* – «хворіти/боліти»: *아프시다* і *편찮으시다*.

- 아버지, 다리가 아프세요? – «Тату, у тебе болить нога?»
- 아버지, 다리가 편찮으세요? – некоректне речення.
- 할아버지께서 많이 편찮으십니다. – «Дідусь дуже хворий.»
- 할아버지께서 많이 아프십니다. – некоректне речення.

아프시다 використовується, коли підметом є частина тіла особи, яку потрібно звеличити, а *편찮으시다* використовується, коли особа, яку потрібно звеличити, безпосередньо виступає як підмет.

Навіть якщо суб'єкт є об'єктом речення, що має бути звеличений з точки зору мовця, якщо слухач є особою, яка є вищою за статусом за суб'єкта, правило *-(으)시-* не використовується.

Приклад ситуації, коли онук звертається до дідуся:

- 할아버지, 아버지는 아직 안 들어왔습니다. / 할아버지, 아버지는 아직 안 들어오셨습니다. – «Дідусю, тато ще не повернувся.»

З точки зору дитини, батько є особою, до якої потрібно виражати пошану, але слухач, дідусь, є особою, яку потрібно звеличувати ще більше, ніж батька, й саме тому в подібній ситуації ввічливість прийнято виражати таким чином: *들어왔습니다* без додавання *-(으)시-*. Однак молодь в наші дні такий спосіб звеличення використовує рідко.

Однак цей спосіб звеличення може виражатися по-різному залежно від того, чи відбувається розмова в сім'ї чи поза нею. Іншими словами, у суспільстві поза

родиною чи на роботі, незалежно від слухача, якщо мова йде про людину, яку слід поважати з точки зору мовця, він повинен використовувати $-(으)시-$ задля звеличення.

Приклад ситуації, в якій звичайний працівник розмовляє з начальником:

-사장님, 김 과장님은 외출하셨습니다. – «Начальнику, завідувач Кім вийшов.»

- 사장님, 김 과장님은 외출하셨습니다. – неправильний варіант.

Приклад вище — це частина розмови в ситуації, коли слухач — це «начальник», мовець — «звичайний працівник», а суб'єкт — «завідувач». Слухач (начальник) займає найвищу посаду, а мовець (звичайний працівник) — найнижчу. Суб'єкт (завідувач Кім), який виступає як підмет, має нижчу посаду, ніж слухач, але вищу, ніж мовець. На робочому місці, навіть якщо слухач має вищу посаду, ніж суб'єкт, який виступає як підмет, якщо суб'єкт має вищу посаду, ніж мовець, незалежно від слухача, потрібно додавати $-(으)시-$, щоб звеличити суб'єкт.

Навіть якщо суб'єкт молодший за мовця або займає низьку посаду і не потребує звеличення, є випадки, коли до суб'єкта виражається пошана з огляду на стосунки між слухачем і суб'єктом.

Приклад ситуації, коли менеджер розмовляє з заступником начальника:

- 김 대리, 이 과장 들어왔어요? / 김 대리, 이 과장님 들어오셨어요? – «Заступнику Кім, менеджер Лі зайшов?»

Коли менеджер з вищою посадою, ніж завідувач, розмовляє з помічником начальника, який займає нижчу посаду, ніж начальник, зазвичай кажуть як у прикладі: 김 대리, 이 과장 들어왔어요? Але також можна сказати як в прикладі: 김 대리, 이 과장님 들어오셨어요? Таким чином, мовець звеличує начальника, який займає вищу посаду, ніж помічник начальника, який є слухачем.

Однак вираження пошани суб'єкту не завжди проявляється послідовно протягом усієї розмови. У повсякденному спілкуванні вислів, що звеличує суб'єкт, може не використовуватися послідовно від початку до кінця, й бувають випадки, коли вираження пошани змішуються з іншими вираженнями.

Таке явище часто з'являється в тих випадках, коли одна сторона повинна звеличувати іншу через різницю у віці або статусі, але вони близькі один одному. Однак навіть у такому разі коректним буде вживання закінчення *-(으)시-*.

2.2. Граматичний спосіб вираження відносної пошани

Відносна пошана (*상대높임법*) є способом, за якого мовець говорить, звеличуючи або не звеличуючи слухача, і характеризується додаванням стійких кінцевих закінчень після основи присудка в кінці речення (*외국인을 위한 한국어 문법 1 체계편, 2005*).

- 선생님, 저는 역사 책을 읽는 것을 좋아합니다. – «Вчителю, я люблю читати історичні книжки.»

- 민호야, 나는 판타지 책을 읽는 것을 좋아한다. – «Мінхо, я люблю читати книжки жанру фентезі.»

У прикладах вище *좋아하다* – «подобатися» було виражено по-різному, а саме як *좋아합니다* та *좋아한다* відповідно до віку, соціального статусу та близькості стосунків мовця та слухача. *좋아합니다* в першому прикладі вище є вираженням пошани до слухача – *선생님* – «вчитель», а *좋아한다* в другому прикладі не є вираженням звеличення слухача *민호* – «Мінхо». Таким чином, спосіб відносної пошани є додаванням кінцевого закінчення до присудка в кінці речення, яке дозволяє мовцеві звеличувати чи не звеличувати слухача, беручи до уваги вік, статус, посаду, дружбу та стосунки.

Відносну пошану можна класифікувати різними способами, та зазвичай її класифікують за чотирма ступенями: дуже висока, висока, низька та дуже низька. Вони також називаються *합쇼체*, *하오체*, *하계체* та *해라체* відповідно після наказового закінчення (*외국인을 위한 한국어 문법 1 체계편, 2005*).

- 소설을 읽습니다./읽으오./읽네./읽는다. – «Я читаю романи.»

- 무엇을 합니까?/하오?/하나?/하느냐? – «Що ви робите?»

- 오른쪽으로 오십시오./오시오./오계./와라. – «Йдіть направо.»

- 공원에 같이 가십시오./갑시다./가세./가자. – «Ходімо до парку разом.»

- 방은 매우 넓습니다./ 넓으오./ 넓네./ 넓구나. - «Кімната дуже простора.»

Наведені вище приклади є твердженням, запитанням, наказом, проханням та вигуком відповідно, що виражають відносну пошану. Нижче представлено використання *가다* «йти» відповідно до ступеня пошани.

Таблиця 2.1. (*외국인을 위한 한국어 문법 1 체계편*, 2005)

Форми дієслова *가다* відповідно до ступеня пошани

	Твердження	Запитання	Наказ	Прохання	Вигук
Дуже високий	갑니다	갑니까	가십시오	가십시오	갑니다
Високий	가오	가오	가(시)오	갑시다	가오
Низький	가네	가니/가는가	가게	가세	가네
Дуже низький	간다	가느냐	가라	가자	가느냐

Дуже високий ступінь часто використовують з людьми, яких зустрічають вперше, або з тими, з ким потрібно говорити ввічливо, наприклад, з гостями, й в основному використовується для піднесення співрозмовника в офіційних ситуаціях, таких як зустрічі, виступи, презентації, дискусії та звіти. Високий і низький ступені рідко використовуються в повсякденній розмові, за винятком *-하시다*, але вони іноді використовуються серед літніх людей. Високий ступінь використовується, коли слухач такого ж віку або молодший за особу, що говорить, або коли висловлюється особа трохи вище за статусом. Низький ступінь є способом трохи понизити слухача, коли слухач такого ж віку, як мовця, або молодший за нього, й використовується між старшими друзями, старшим учителем до старшого учня, або тестем чи тещою до зятя. Дуже низький ступінь використовується, коли дуже стримано звертаються до друга чи молодшої людини. Це називається ввічливістю та формальним способом використання. Таке формальне вживання свідчить про повагу до іншої особи, це спосіб звеличення, який використовується, коли хтось хоче підтвердити свою позицію, що є відмінною від іншої людини, ставлячись до співрозмовника відповідно до її віку чи соціального статусу.

Цей спосіб звеличення вимагає використання певного рівня закінчень відповідно до соціальних норм, таких як вік, професія та статус, іншими словами, використовується, коли мовець не може орієнтуватися на власне судження.

На відміну від формального способу вживання, неформальний спосіб вживання — це спосіб підвищити або понизити один одного у спілкуванні між близькими старшими та молодшими, колегами, друзями та іншими дуже близькими людьми, тобто достатньо близькими, щоб не обов'язково бути формальними одному з одним.

Формальний та неформальний способи вживання також називають офіційним та неофіційним стилем відповідно.

Неофіційний стиль ділиться на два ступеня. Він класифікується за тим, додається чи ні закінчення *요*, а також чи додається вона до *-아/-어*, *-지*, *-는지*, *-(으)니까*, *-(는)군*, *-네*, *-나*, *-는가* неповажної розмовної форми мови; якщо так, то вона набуває неофіційного стилю пошани, а якщо ні, то неофіційного стилю без пошани. Ділення на рівні неофіційні частини без пошани називається *해체*, а назва ділення з пошаною - *해요체*. У наші дні неформальний стиль *해요체* широко використовується в ситуаціях, коли вживаються дуже високий та високий ступені, а *해체* широко використовується при вживанні низького та дуже низького ступенів. Саме тому кажуть, що *해요체* загалом є звеличенням, а *해체* — це загалом пониження. Неформальний стиль є способом вираження пошани, який поділяється на *해요체* для звеличення і *해체* без звеличення, усуває відчуття дистанції між співрозмовниками і робить їх спілкування більш доброзичливим, а також коли той, хто говорить хоче продемонструвати гнучке й емоційне ставлення до співрозмовника та комунікативної ситуації загалом. Іншими словами, це стосується випадків, коли мовець обирає використовувати певний стиль, щоб показати свої особисті емоції, почуття та власне ставлення до співрозмовника. При цьому, вибір конкретного стилю здійснюється не відповідно до суспільно встановлених стандартів, а відповідно до особистого судження мовця.

Наведена вище інформація систематизована та представлена в таблиці наступним чином.

Таблиця 2.2. (외국인을 위한 한국어 문법 1 체계편, 2005)

Систематизація стилів мовлення та ступенів звеличення

Ступінь звеличення		Офіційний стиль	Неофіційний стиль	Ступінь звеличення
З вираженням пошани	Дуже високий	합쇼체	해요체	Звеличення
	Високий	하오체		
Без вираження пошани	Низький	하제체	해체	Пониження
	Дуже низький	해라체		

Як показано в наведеній нижче таблиці, почесною системою для викладання корейської мови як іноземної є: офіційний стиль, який можливо систематизувати за двома ступенями, а саме *합쇼체*, представлений наказовою формою *하십시오*, і *해라체*, представлений *해라*, а також неофіційний стиль, що виражається *해요체* та *해체*.

Таблиця 2.3. (외국인을 위한 한국어 문법 1 체계편, 2005)

Систематизація стилів мовлення за вираженням пошани

	Офіційний стиль	Неофіційний стиль
З вираженням пошани	<i>합쇼체</i>	<i>해요체</i>
Без вираження пошани	<i>해라체</i>	<i>해체</i>

Причина цього полягає в тому, що *하오체*, що вказує на особу того ж віку, що й мовець, або молодшу, та *하제체*, яке вказує на старшого вчителя, який трохи понижує старшого учня, або свекра чи свекруха, які трохи понижують зятя, рідко вживається серед молоді. До того ж, неофіційний стиль використовується навіть у ситуаціях, коли слід використовувати офіційний стиль, а офіційний і неофіційний стилі змішуються і використовуються в одній розмовній ситуації, й таким чином, *하오체* і *하제체* використовуються все рідше.

Офіційний стиль в основному використовується в формальних ситуаціях, таких як громадські місця або робочі місця, і є об'єктивним і коректним. Неофіційний стиль в основному використовується в повсякденному житті або в особистих розмовах, він характеризується як більш суб'єктивний і м'який. Зокрема, *합쇼체*, офіційний стиль, демонструє ввічливе ставлення до слухача, тому виражає рівень пошани трохи вищий, ніж у *해요체*, неофіційного стилю.

Форма прохання в офіційному стилі *-(으)니다* використовується, при запитанні чи пораді кільком людям в офіційній обстановці, і не може використовуватися, при звертанні до окремих старших людей.

Іншими словами, *-(으)시다* можна використовувати під час розмови з громадськістю в офіційній обстановці, як показано в першому прикладі нижче, але навіть в офіційній обстановці, якщо використовувати цю форму під час розмови з окремим старшим, це стає проявом неповаги, як другому прикладі нижче. Крім того, як показано в третьому прикладі, таке використання цієї форми під час розмови з начальником у неформальній обстановці також є грубістю. У цьому випадку слід використовувати такі непрямі вирази, як *-(으)시지요* або *-(으)시겠습니까*, як в останньому прикладі.

- *여러분, 우리 모두 회사의 발전을 위해 노력합니다.* – «Нумо працювати на розвиток компанії.»

- *부장님, 몇 가지 아이디어를 더 살펴봅시다.* – «Менеджеру, давайте розглянемо ще ідеї.»

- *어머니, 오늘 점심은 여기에서 먹읍시다.* – «Мамо, давай сьогодні обідати тут.»

- *사장님, 회의하러 가시지요./가시겠습니까?* – «Президенте, ходімо на зустріч.»

У якості нейтрального вираження пошани *하라체* використовується в друкованих матеріалах, таких як газети, журнали та романи. Це *하라체* те саме, що *해라체* і не має значення пониження дуже низького ступеня. Оскільки воно не адресовано конкретній особі, *하라체* на даний момент не виражає значення звеличення чи пониження, хоча має таке ж кінцеве закінчення, як *해라체* окрім наказового: стверджувальне, питальне, прохання, окличне. Наказова форма *하라체* не *해라, 먹어라, 보아라* «роби, їж, дивись», а *하라, 먹으라, 보라*.

Нижче наведені типові закінчення *하라체* нейтрального стилю.

• Стверджувальні закінчення

Дієслово – *ㄴ/는다*: *열심히 한국어를 공부한다.* – «Старанно вивчаю корейську мову.»

Прикметник – *다*: *외국어 공부가 재미있다.* – «Вивчати іноземні мови весело.»

Іменник – *이다*: 저는 대학생이다. – «Я студент.»

Минулий час – *았/었/였다*: 작년에 대학에 입학했다. – «Я вступив до університету минулого року.»

Майбутній час – *(으)ㄹ 것이다*, *-겠다*: 대학원에 진학할 것이다. – «Я піду в аспірантуру.»

• Питальні закінчення

Дієслово – *나*, *-는가*: 우리는 왜 사는가? – «Навіщо ми живемо?»

Прикметник – *(으)ㄴ가*: 어느 태양계의 행성이 가장 넓은가? – «Яка планета Сонячної системи найбільша?»

Іменник – *(이)ㄴ가*: 계절의 변화의 원인이 무엇인가? – «Що є причиною зміни пір року?»

Минулий час – *았/었/였나*, *-았/었/였는가*: 공룡은 언제 멸종했는가? – «Коли вимерли динозаври?»

Майбутній час – *(으)ㄹ 것인가*, *-겠나*, *-겠는가*: 회의에 누가 참가할 것인가? – «Хто буде на зустрічі?»

• Наказове закінчення

- *(으)라*: 다음 중 바른 문장을 고르다. – «Оберіть правильне речення серед наведених.»

• Закінчення прохання/пропозиції

- *자*: 함께 노력하여 새로운 미래를 창조하자. – «Давайте працювати разом, щоб створити нове майбутнє.»

하라체, яке не виражає звеличення, також використовується в деяких випадках у розмовному мовленні, таких як офіційні заяви чи військові накази.

Ступені відносного вираження пошани не завжди вживаються послідовно протягом розмови. Дуже поширеним є використання суміші офіційних і неофіційних стилів, а в деяких випадках слова звеличення різних ступенів змішуються. Це явище часто виникає між дуже близькими друзями, незалежно від віку чи соціального статусу співрозмовників.

Як ми зазначали раніше, щоб виразити звеличення або пониження слухача, до основи дієслова, прикметника або іменника з дієслівним закінченням *-다* має бути

додано кінцеве закінчення, яке відповідає рівню звеличення. Однак є випадки, коли вираження поваги змінюється залежно від того, ким є слухач, який з'являється в ситуації питання та відповіді. Іншими словами, використання варіюється залежно від того, чи потрібно відповісти на питання ствердно чи негативно.

- 이번 여름에 해변에 갔어요? – «Їздила цього літа на море?»

- 아니요, 못 갔어요. / 아니, 못 갔어. – «Ні, не могла поїхати.»

- 이번 주말에 만날 거예요? – «Зустрінемося на цих вихідних?»

- 네, 이번 주말에 만날 거예요. / 응, 이번 주말에 만날 거야. – «Так, зустрінемося на цих вихідних.»

Якщо особа, яка ставить запитання, є людиною, до якої потрібно виразити пошану, використовується *네* для ствердної відповіді і *아니요* для негативної, а у випадку, коли до співрозмовника не потрібно виражати повагу, використовується *응* для позитивної та *아니* для негативної відповіді.

До того ж, особисті займенники поділяються на почесні та непочесні. Займенники першої особи *나(우리)-저(저희)* та займенник другої особи *너(너희)* вживаються наступним чином:

- 저는(저희) 나(우리)는 변호사입니다. / 나는변호사야. – «Я юрист.»

- 저는 변호사야. – неправильний варіант.

- 나도 변호사야? – «Ти також юрист?»

- 나도 변호사입니까? – неправильний варіант.

- 민속 씨는변호사입니까? – «Мінсок також юрист?»

- 부장님은 내일 뭐 하실 겁니까? – «(Працівник звертається до голови відділу) Що ви збираєтеся робити завтра?»

Правило полягає у використанні займенника *저* в однині і *저희* в множині. *저*, *저희* не є шанобливими варіантами *나*, а навпаки, має відтінок пониження слухача, до якого потрібно виразити пошану. Однак, у випадках, коли мовець та слухач перебувають у близьких відносинах, та слухача треба звеличити, можна використати *나* у однині та *우리* у множині. Але у ситуації, коли не потрібно виражати пошану, правильно вжити займенник *나*. Друга особа представлена займенником *너*, але він

не є почесним звертанням. За необхідності вираження пошани потрібно вжити ім'я людини, додавши після нього частку *씨* або вжити посаду людини. Однак у ситуаціях, коли нема потреби у звеличенні, вживається займенник *너* для вираження *너도, 너는, 너를, 네가*.

Окремо варто зазначити, що в корейській мові також є займенник другої особи *당신*. Однак він не є універсальним.

- *선생님, 당신은 일본어를 말 할 줄 압니까?* – «Можете говорити японською мовою?»

- *왕준, 당신은 등산을 한 적이 있어요?* – «Ванджун, ти колись піднімався на гору?»

Обидва приклади вище є неправильними. Займенник другої особи *당신* вживається, коли йдеться про спілкування між собою людей у парі або в ситуації емоційної сварки, як у наступних випадках.

- *여보, 당신은 아직 저녁을 요리했어?* – «Любий, ти вже приготував вечерю?»

- *당신은 나에게 뭘 해야할지 말할 수 없어!* – «Ти не можеш наказувати мені, що робити!»

У будь-якому іншому контексті використання буде вважатися неповагою та суперечитиме етикету.

У вживанні способу вираження пошани вік, соціальний статус і відносини між мовцем та слухачем також відіграють важливу роль, та суттєвим фактором також є те, наскільки вони є близькими. Навіть якщо слухач є старшим за мовця, ввічливість може виражатися по-різному в залежності від ступеня близькості відносин.

- *오빠, 이 책을 읽었어요? / 오빠, 이 책을 읽었어?* – «(Звертання до старшого брата) Ти читав цю книгу?»

Розмовляючи зі старшим братом, з яким у мовця немає великої різниці у віці, використовується *읽었어*. Однак у розмові зі старшим по навчанню слова *읽었어* та *읽었어요* використовуються вибірково, залежно від близькості відносин. Інакше кажучи, потрібно використовувати *읽었어* зі старшими по навчанню, з якими мовець близький, але не має великої різниці у віці, і використовувати *읽었어요* зі старшими

по навчанню, з якими мовець не близький, навіть якщо різниця у віці не надто велика. Подібне можна спостерігати і у спілкуванні між батьками та дітьми.

Однак є вислови, які не є ввічливими, незалежно від того, наскільки мовець близький до слухача, який є старшою людиною.

- 민수야, 뭐 해? / 민수야, 뭐 하니? – «Мінсу, що робиш?»
- 형, 뭐 해? – «(Звертання до старшого брата) Що робиш?»
- 형, 뭐 하니? - неправильний варіант.
- 민수야, 이 영화 봐. / 민수야, 이 영화 봐라. – «Мінсу, подивись цей фільм.»
- 형, 이 영화 봐. – «(Звертання до старшого брата) Подивись цей фільм.»
- 형, 이 영화 봐라. – неправильний варіант.

Питальна форма *-니* або форма наказового способу *-아라/-어라* не можуть бути використані у спілкуванні з літніми людьми, незалежно від того, наскільки мовець з ними близький. У такій ситуації неформальні закінчення, такі як *-아/-어*, вживаються в питальних та наказових формах з іншою інтонацією. Але *-니*, *-아라/-어라*, *-아/-어* можуть використовуватися у розмові між близькими людьми, з молодшими або ровесниками.

2.3. Лексика для вираження ввічливості

Окрім граматичного способу вираження поваги за допомогою додавання шанобливого закінчення до основи дієслова, прикметника або іменника з дієслівним закінченням, який ми описували раніше, існує також спеціальна лексика.

- 선생님, 케이크 드세요. – «Вчителю, пригостіть тортом.»
- 할머니께서는 3 년 전에 돌아가셨어요. – «Дідусь помер 3 роки тому.»

У прикладах вище *드세요* означає *먹다*, а *돌아가시다* – *죽다*. Ці слова звеличують вчителя та дідуса, які є суб'єктами даних речень. Нижче наведено слова, які вживаються для звеличення.

- 있다 – 계시다 – «бути»
- 아프다 – 편찮으시다 – «хворіти»
- 말하다 – 말씀하시다 – «говорити»
- 먹다 – 잡수시다, 드시다 – «їсти»

마시다 - 드시다 - «пити»

자다 - 주무시다 - «спати»

죽다 - 돌아가시다 - «помирати»

Разом з тим, є спеціальна лексика вираження ввічливості, яка використовується, щоб звеличити об'єкт речення або особу, до якої звертаються.

- 친구에게 선물을 주었어요. - «Я дав подарунок другу.»

- 어머니께 선물을 두렸어요. - «Я дав подарунок матері.»

- 동생을 데리고 극장에 갔어요. - «Я взяв з собою молодшого брата і ми пішли в кінотеатр.»

- 아버지를 모시고 극장에 갔다. - «Я взяв з собою батька і ми пішли в кінотеатр.»

У прикладах вище показано, що *주다* «давати» слід використовувати залежно від того, відносно кого відбувається дія. Якщо особа, яка отримує подарунок, є *친구* «друг», то вживається *주었어요*; якщо це *어머니* «мати», то вживається *두렸어요*. До того ж, як показано у прикладах, якщо мовець йде в кінотеатр з *동생* «молодший брат/сестра», використовується *데리고*, а якщо з *아버지* «батько», то *모시고*, тобто об'єкт речення не звеличується і не понижується. Таким чином, бувають випадки, коли додаток або прислівник речення звеличується саме за допомогою спеціальної лексики.

- 내일 뵙고 논의하시겠습니다. - «Зустрінемося та обговоримо завтра.»

- 선생님께 한 말씀 여쭙겠습니다. - «Я би хотів задати Вам питання.»

Також, якщо після об'єкта речення, який звеличується, додається *에게*, ця частка змінюється на *께*. Однак, використання *께* не є обов'язковим у повсякденній розмові, як у випадку з *께서*, що вказує на звеличення суб'єкта.

- 어머니께 선물을 드렸습니다. / 어머니에게 선물을 드렸습니다. - «Я дав матері подарунок.»

- 어머니께 선물을 줬어요. - неправильний варіант.

Перше речення з прикладів вище є граматично правильним, однак такі речення, як друге, часто використовуються в повсякденному спілкуванні. Але

вживання *께* без використання предиката, що звеличує об'єкт, як показано у третьому реченні, не є граматично коректним.

Деякі слова мають дві абсолютно різні форми, наприклад *있다* та *계시다*, тоді як інші утворені додаванням слів зі значенням звеличення до початкового слова, як от *선생* – *선생님* «вчитель». Нижче наведемо приклади таких слів.

이름 – *성함* – «ім'я»

집 – *택* – «дім»

생일 – *생신* – «день народження»

밥 – *진지* – «їжа»

말 – *말씀* – «слово/мова»

나이 – *연세* – «вік»

선생 – *선생님* – «вчитель»

이 – *치아* – «зуб»

아내 – *부인* – «дружина»

딸 – *따님* – «донька»

Розглянемо один з прикладів такої лексики: слова *부인* та *아내*. Слово *부인* виражає пошану і може використовуватися лише тоді, коли йде мова про чиюсь дружину. Якщо мовець говорить про свою дружину, то коректним є використання *아내*.

- *부인께서는 무슨 일을 하십니까?* – «Чим займається Ваша дружина?»

- *제 아내는 병원에 다닙니다.* – «Моя дружина працює у лікарні.»

Тим не менш, варто зазначити, що одна лише зміна лексики на спеціальну для вираження ввічливості не робить вираз дійсно шанобливим. Разом з лексикою необхідно використовувати також почесні закінчення. (*외국인을 위한 한국어 문법 1 체제편*, 2005)

Висновки до Розділу 2

У цьому розділі ми розглянули способи вираження мовної ввічливості корейської мови з точки зору граматичного та лексичного мовних аспектів, проаналізували їх функціонування на конкретних прикладах.

Спираючись на праці корейських дослідників, ми виділили такі способи вираження пошани, як звеличення суб'єкта/об'єкта та відносна пошана, а також зробили акцент на спеціальній лексиці для вираження ввічливості.

Серед граматичних способів розрізняють звеличення підмета – вираження ввічливості до підмета речення, тобто суб'єкта розповіді. Піднесення підмета зазвичай реалізується додаванням до присудка почесних закінчень. Окрім того, в корейській мові можливо висловлювати повагу, звеличуючи речі, які тісно пов'язані з об'єктом звеличення, що є непрямим звеличенням. Загалом, вираження пошани різняться залежно від віку людей, залучених до комунікативної ситуації, їх статусу й посади, ступеня дружби і ступеня офіційності ситуації.

Відносна пошана, або звертання до адресата, відображає ставлення мовця до слухача. Воно змінюється залежно від стосунків між мовцем і слухачем, і для різних форм звертання використовуються різні закінчення. Відносну пошану класифікують за чотирма ступенями: дуже висока, висока, низька та дуже низька.

Спеціальна лексика також є невід'ємною складовою корейської мовної ввічливості, проте вона має вживатися у зв'язці з шанобливими граматичними формами.

ВИСНОВКИ

У даній роботі ми провели дослідження граматичного та лексичного аспектів категорії ввічливості корейської мови.

У ході роботи нами були виконані наступні завдання:

1. Розглянуто поняття мовного етикету та категорій ввічливості в корейській мові та їх класифікацію;
2. Визначено способи вираження ввічливості в корейській мові;
3. Детально проаналізовано граматичний та лексичний аспекти категорій ввічливості корейської мови, а також умови, за яких використовується певний спосіб вираження мовної ввічливості;
4. Розглянуто функціонування ввічливих мовних форм та лексики з огляду на контекстуальну складову за допомогою прикладів.

Теоретичним базисом даного дослідження стали наукові роботи таких дослідників як Лі Іксон, Л. Браун, С. Мартін, Р. Ховелл, Ю. Д. Скрипник, а також навчальні матеріали Національного інституту корейської мови.

Нами було з'ясовано, що корейська мова є мовою з дуже розвиненою та складною мовною ввічливістю. В корейській культурі, на відміну від західних, ввічливість не є довільним актом, а відображає строгу соціальну ієрархію. Найбільш суттєву роль у виборі вживання ввічливої мовної форми має соціальний статус учасників комунікативної ситуації.

Грамматичне вираження ввічливості головним чином реалізується за допомогою додавання системи закінчень до присудка речення та ввічливих суфіксів до підмета або додатка.

Спеціальна лексика вираження ввічливості не може використовуватися без граматичного способу.

Також ми дійшли висновку, що питання недостатньо висвітлено у сучасному вітчизняному корезнавстві та потребує подальшого глибокого та досконалого дослідження. Серед європейський та вітчизняних дослідників у сферу корейської лінгвістики все ще немає єдиної думки стосовно термінології та класифікації граматичних способів вираження мовної ввічливості в корейській мові.

Результати даного дослідження можуть використовуватись при вивченні та викладанні корейської мови.

АНОТАЦІЯ

최근 몇 년 동안 한국 문화의 대중화는 전 세계적으로 빠르게 성장하고 있으며 우크라이나도 예외는 아닙니다. 동시에 한국 전반에 대한 관심이 높아지면서 한국어 학습에 대한 관심도 더욱 높아지고 있습니다. 유럽과 극동 지역의 사고방식과 문화에 큰 차이가 있기 때문에 한국 문화를 배우는 데 어려움이 있습니다.

문화적 차이는 언어적인 측면에도 반영됩니다. 다양하고 독특한 언어 현상은 외국인이 한국어를 배우는 데 큰 어려움을 겪습니다. 이는 보다 심도 있는 국내 연구가 발전해야 하는 이유이며, 국내 한국어학 발전에도 기여하고 있습니다. 본 논문은 이러한 언어 현상 중 하나인 한국어의 공손성 범주 체계에 대한 연구를 다루고 있습니다.

언어적 공손함이란 상대방이 어떻게 대해야 하는지에 대한 상대방의 감정을 고려한 언어 사용입니다. 이러한 언어 사용은 상대의 지위, 사람 사이의 관계, 주어진 언어 상황의 전반적인 맥락을 적절히 고려하는 것을 기반으로 합니다. 그러나 모든 문화권에는 공손함의 의미에 대한 고유한 개념이 있습니다. 한국어는 전통적으로 고도로 발달된 존댓말 체계가 지배하고 있습니다.

민족의 역사적 측면, 예절, 종교적 신념은 언어 특징의 발달에 큰 영향을 미쳤습니다. 한국어의 예의범절이 발달한 역사적 근거는 14 세기 후반에 한국에 전래된 유교의 철학에서 찾을 수 있습니다. 유교는 사람 사이의 위계적 관계의 중요성을 강조했으며, 이는 대인 커뮤니케이션에 사용되는 언어를 포함하여 한국 사회에 큰 영향을 미쳤습니다.

공손함의 범주는 한국 문화에서 중요한 역할을 합니다. 공손함의 형태, 즉 존댓말은 듣는 사람이나 대화의 주제에 대한 화자의 태도뿐만 아니라 대화의 격식이나 친숙함의 정도를 전달할 수 있습니다. 한국 사회에서 존댓말을 사용하는 것은 예의와 예절의 표시로 여겨집니다.

본 논문에서는 한국어 에티켓의 이론적, 실제적 구성 요소를 살펴보고 언어적 특징을 분석하여 그 사용법을 설명합니다.

한국어 에티켓은 이익섭, L. 브라운, S. 마틴, R. 하웰, Y. 스크립닉 등의 언어학자에 의해 연구되어 왔습니다.

이 연구의 관련성은 공손함 범주의 언어 형식의 적절한 사용과 특정 의사 소통 상황에서 규범 적 사용 결정과 관련된 한국어 문법의 문제의 중요성에 있습니다.

언어 현상의 특성, 특히 한국어의 언어 예절 체계를 이해하는 것은 한국어를 완벽하게 구사하는 데 필수적인 부분이며 번역에서 더 나은 결과를 얻는 데 기여합니다.

또한 예의범절에 대한 연구는 일반 언어학에서 충분히 연구되지 않은 현상이기 때문에 일반 언어학에서도 필수적입니다.

위와 같은 관련성을 바탕으로 본 연구의 주제는 "한국어 공손함 범주의 문법적, 어휘적 측면"입니다.

키워드: 공손함의 범주, 언어 예절, 주체높임법, 상대높임법, 합쇼체, 하오체, 하계체, 해라체, 해요체, 해체.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Бабич, Н. Д. (1990). *Основи культури мовлення*. Львів: Світ.
- Бацевич, Ф. С. (2011). *Вступ до лінгвістичної прагматики*. Київ: Видавничий центр "Академія".
- Вихованець, І. Р. (1988). *Частини мови в семантико–граматичному аспекті*. Київ: Наукова думка.
- Дзюбак, Н. М. (2015). *Аспекти дослідження категорії ввічливості в сучасному мовознавстві*. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, (12), 111–114.
- Колесников, О. В. (2011). *Основи наукових досліджень (2-ге вид.)*. Київ: Центр учбової літератури.
- Кочерган, М. П. (2001). *Загальне мовознавство*. Київ: Видавничий центр "Академія".
- Кучеренко, І. К. (2003). *Теоретичні питання граматики української мови. морфологія*. Вінниця: Поділля - 2000.
- Мова як найважливіша етнічна ознака. мова, нація і держава*. Відновлено з https://studopedia.com.ua/1_126957_mova-yak-nayvazhlivisha-etnichna-oznaka-mova-natsiya-i-derzhava.html
- Перебийніс, В. С. (1974). *Деякі закономірності в розвитку термінологічної лексики*. Мовознавство, (4), 3–7.
- Радевич-Винницький, Я. К. (2006). *Етикет і культура спілкування*. Київ: Знання.
- Раєвська, О. Є. (2019). *Порівняльна типологія граматичних категорій корейської та української мов* (Кваліфікаційна робота магістра). Київський національний лінгвістичний університет, Київ.
- Селіванова, О. О. (2006). *Сучасна лінгвістика : Термінологічна енциклопедія*. Київ: Довкілля–К.
- Скрипник, Ю. Д. (2005). *Особливості корейського мовного етикету та проблема перекладу його форм українською мовою*. Записки з українського мовознавства, (15), 29–37.

- Bak, S. Y. (1981). *Studies in korean syntax* (Dissertation). University of Hawaii, Manoa.
- Kang, Y. S. (1986). *Korean syntax and universal grammar* (Dissertation). Harvard University, Cambridge.
- Kim, J. Y. (1974). *Basic structures and transformational derivations of complex sentences in korean* (Dissertation). Columbia University, New York City.
- Kim, N. K. (1974). *Studies in the syntax of Korean complementation* (Dissertation). University of Washington. Seattle.
- Lee, H. B. (1970). *A study of korean syntax* (Dissertation). Brown University, Seoul.
- Lee, J. H. (1974). *Topics in korean syntax with notes to japanese*. Seoul: Yonsei University Press.
- Martin, S. E. (2006). *Reference grammar of korean: A complete guide to the grammar and history of the korean language*. Vermont: Tuttle Publishing.
- Song, J.J. (2005). *The Korean Language: Structure, Use and Context* (1st ed.). Routledge. Retrieved from <https://doi.org/10.4324/9780203390825>
- 국립국어원 표준국어대사전. <https://stdict.korean.go.kr/main/main.do>
- 네이버 사전 (NAVER dictionary). <https://dict.naver.com>
- 언어예절. <https://namu.wiki/w/언어%20예절>
- 외국인을 위한 한국어 문법 1 체계편. (2005). <https://nuri.iksi.or.kr/e-book/ecatalog5.jsp?Dir=528&catimage=&callmode=admin>